34+ KADINLARIN EĞİTİME DÖNÜŞÜ: EKONOMİ VE TOPLUMSAL KALKINMA İLİŞKİSİ

Özet

Dezavantajlı grup içerisinde yer alan kadın insanlığın varoluşundan beri toplumların tarihsel ilerleyişinde dezavantaj konumu değişmemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık bağlamında kadınların çalışma yaşamına katılması, farklı fırsatlardan yararlanması ve farklı avantajlar elde etmesi onları daha fazla özgürleştirmedi veya erkeklerle eşit duruma getirmedi. Toplumumuzda birçok rolü olan kadının eğitim alması, haklarını bilmesi ve uygulaması açısından oldukça önemlidir. Türkiye'de yükseköğretimde 34 yaş üstü kadın kontenjanı politikası, kadınların eğitim ve iş gücünü desteklemeyi, kadınların kariyer gelişimini desteklemeyi ve kadınların liderliklerini desteklemeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Eğitimi, Dezavantaj, Kadınlar, Ekonomi, Cinsiyet Eşitsizliği

34+ WOMEN'S RETURN TO EDUCATİON: THE RELATİONSHİP BETWEEN ECONOMY AND SOCİAL DEVELOPMENT

Abstract

Women, who are among the disadvantaged groups, have not changed their disadvantaged position in the historical progress of societies since the existence of humanity. In the context of gender inequality and discrimination, women's participation in working life, benefiting from different opportunities and gaining different advantages did not make them more liberated or equal to men. It is very important for women, who play many roles in our society, to receive education and to know and implement their rights. The quota policy for women over the age of 34 in higher education in Turkey aims to support women's education and workforce, support women's career development and encourage women's leadership.

Keywords: University Education, Disadvantage, Women, Economy, Gender Inequality

GİRİŞ

Eğitim insanların hayat standartlarını yükselterek daha verimli ve başarılı hale getirmelerini destekler. Bu nedenle cinsiyet ayrımı yapmadan fırsat eşitliği sağlanarak herkesin eğitimden faydalanması sağlanmalıdır. Kadınların eğitimi, kadın olarak bireysel başarılarının artmasının yanı sıra, ekonomik büyüme, toplumun refahı ve daha adil bir dünyanın gerçekleşmesine katkıda bulunur. Bu sayede kadınlar özgüven kazanır ve toplum içinde daha güçlü roller üstlenebilir hale gelirler. Ayrıca, eğitilmiş kadınların daha bilinçli ebeveynler olmaları, gelecek nesillerin daha iyi eğitim fırsatlarına sahip olmasını sağlar. Kadınlar aile bütçesine maddi katkıda bulunmanın yanı sıra, mali bağımsızlığa özlem duydukları için de işgücüne katılırlar.

Kadınlar yüzyıllardır evlerine ve kişisel yaşamlarına hapsolmuş, ekonomik olarak erkeklere bağımlı oldukları ve işgücünden kaçındıkları ilişkiler içinde yaşamışlardır. Bu ilişki nedeniyle, erkekler ekonomik ilerlemenin birincil itici gücü ve evin geçimini sağlayan kişi olmuştur. Kadının ev ve çocuklarla ilgilenmesi ve erkeğin gelir sağlaması gerçeğine rağmen, erkek ve kadın arasındaki mevcut çalışma ilişkisi sosyal rollerin bölünmesine neden olur. Erkek bu rolün bir sonucu olarak sosyal değer kazanır ve ekonomik olarak daha üretken hale gelir.

Kadınların eğitimle ekonomik hayata aktif katılımı, sadece kişisel gelişimlerine değil, aynı zamanda toplumların büyümesine ve sürdürülebilir ekonomik ilerlemeye de doğrudan katkıda bulunur. Ekonomik bağımsızlık kazanan kadınlar, aile gelirlerine yardım etmenin yanı sıra, toplumun sosyal yapısını güçlendiren, refahı artıran ve nesiller boyu sürecek kalkınmanın önemli oyuncuları haline gelirler. Bugün kadınların eğitime erişimini artırmak ve iş gücüne katılımını desteklemek ülkenin ekonomik rekabetini artıran büyük bir strateji olarak görülüyor. Kadının güçlenmesi; ekonomik büyüme ile sosyal gelişimin ayrılmaz parçasıdır. Toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanırsa daha adil daha üretken ve daha zengin bir toplumun kapıları açılmış olur.

Eğitim, kişinin kendi gelişimine yardımcı olan ve toplumun ilerlemesine fayda sağlayan önemli bir parçadır. Ama değişik sebeplerle eğitim hayatına ara veren insanlar için eğitime geri dönmek çoğu kez zor bir süreçtir. Özellikle kadınlar, ailevi ve sosyal sorumluluklar, ekonomik sınırlamalar ve geleneksel değerler gibi nedenlerden dolayı eğitimlerine erken yaşta veda etmek zorunda kalmaktadır. Çeşitli nedenlere eğitimine ara veren kadınlara yönelik olan 34+ kontenjanı ile yeniden yükseköğretimden faydalanan kadınların eğitime dönüşleri kişisel güven ve ekonomik özgürlük açısından olduğu gibi, sosyal cinsiyet eşitliği yönünden de önemli bir adım olarak görülmektedir. Özellikle 34 yaş üstü kadınlara sunulan eğitim fırsatları, daha önce değerlendirme şansı bulamamış potansiyelin tekrar topluma kazandırılması anlamına gelmektedir. Bu çalışma 34 yaş üstü

kadın kontenjanında eğitim hayatına dönen kadınların deneyimlerini ortaya çıkararak sosyoekonomik ve kalkınma konusundaki beklentilerini belirlemeye yöneliktir.

KAVRAMSAL VE KURAMSAL GİRİŞ

Dezavantajlı Grup Olarak Kadınlar

Dezavantajlı gruplar “Çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, göçmenler, azınlıklar, eski mahkûmlar, kadınlar, tek ebeveynli aileler ve yoksullar” olduğu değerlendirilmektedir (Yiğitbaşı, 2020). 1988 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü bunu "belirli özellikler nedeniyle sosyal ve ekonomik entegrasyon fırsatlarının sınırlı olması veya hiç olmaması" olarak tanımlar.

Dezavantajlılığı oluşturan sebepler içerisinde cinsiyet birinci faktörler arasında yer alır. Bu grup içerisinde yer alan kadın insanlığın varoluşundan beri toplumların tarihsel ilerleyişinde dezavantajlı bir yere sahip olmuştur. Kadın haklarının yasal olarak korunmaya çalışıldığı günümüzde bile bu konumunu sürdürmektedir. Bu durumu tarih sürecinde değişmemiş ancak boyutu ve içeriği değişkenlik göstermiştir (Yörübulut, 2023). Dezavantajlılığın en net sebeplerinden biri; sosyal sınıflar arasında sonradan oluşturulan ve devam ettirilen gelir adaletsizliğidir. Dezavantajlı sosyal sınıfların temel hakları ve özgürlükleri ile eğitim, sağlık hizmetleri ve istihdam olanakları gibi konulardan mümkün olduğunca az yararlanmaları dezavantajlı olmanın temel nedenleri olarak gösterilebilir. Yerleşim birimlerinin özellikle kanalizasyon, yol, su, aydınlatma, ısınma ve çevre temizliği gibi temel alt yapı hizmetlerinden yoksun olması ise sosyo-ekonomik zorluklara dayanak teşkil eden en önemli faktörler arasında bulunmaktadır.

İnsanların yaşamlarını olumsuz etkiyen durumlar arasında eğitim olanaklarından yoksun olma gibi genel üst yapı hizmetlerinde eksiklik yaşamak da sayılabilir(Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2011; Özbaş, 2011). Alt ve üst yapı hizmetlerine ilişkin imkânsızlıklar, bireysel ve ailevi olumsuzluklarla birleştiğinde, daha farklı bir sosyolojik sorunlar ortaya çıkmakta; dezavantajlı, dar sosyo-ekonomik çevre ve tabakalar belirmektedir(Özbaş, 2011). Ekonominin eğitimi en merkezi durumdur. Gelişim, iyi eğitimli nitelikli insan kaynağının merkezinde durur. Böylece yetişmiş insan kaynakları, ekonomik büyümeye katkıda bulunarak doğal kaynakların ve sermaye araçlarının en verimli şekilde kullanılmasını sağlar, böylece teknoloji ilerler (Demirel, 2011; Ünsal vd., 2015). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş, üretim ve tüketimle ilgili ürün ve hizmetlerin çeşitliliğini ve miktarını da etkilemiştir. Şu anda bilginin üretimi, dağıtımı ve kullanımı en üst sırada yer almaktadır. Bilginin yaratılmasından kullanımına kadar her aşamada eğitimli insan kaynağına ihtiyaç duyulmaktadır (Beydoğan, 2009; Ünsal vd., 2015). Eğitim sürecinin

sonunda toplum, ihtiyaç duyduğu nitelikli insan kaynağını elde etmiş olmaktadır. Bu bağlamda eğitim sistemlerinin, bilgi toplumunun taleplerini insanlar tarafından üretecek şekilde yeniden yapılandırılmasına olan ihtiyaç kaçınılmaz hale gelmiştir. Eleştirel düşünebilmek, problemleri çözebilmek, teknolojiyi doğru ve iyi bir şekilde kullanabilmek, yaşam boyu öğrenmek adına istekli bir birey biçimlemek artık kişisel başarı değil toplumsal açıdan bir zorunluluk hâline gelmiştir.

Kalkınmada Ve İş Hayatında Kadının Önemi

Kalkınmanın hedefi insanların uzun, sağlıklı ve konforlu bir yaşam sürmesini sağlamaktır. Sürdürülebilir kalkınma açısından tüm kesimlerin üretime katılması ve bunun sonucunda meydana gelen refah artışından, fakirliğin ve adaletsizliğin azalmasından faydalanması önemlidir. Kadın istihdam edilmesi ülkelerin kalkınarak gelişmesi için en önemli faktörlerden birini oluşturur. Çalışmak kadının finansal açıdan özgür hissetmesini sağlar. Maddi açıdan özgür hisseden bir kadın, sosyal hayatında daha güvende olur ve annelik görevlerini yerine getirirken sağlıklı insanlar yetiştirebilir. Ayrıca kendine olan güveni ve özgün fikirleriyle ülkesinin kaderini değiştirebilir (Dutlu Erten, 2016). Birçok kadın ülkelerinin tarihine bu şekilde adlarını yazdırmışlardır.

Kadının okutulmasının istihdama etkisi incelendiğinde yapılan araştırmalar kadının eğitim seviyesi yükseldikçe çalışma hayatına katılma istekliliğininde arttığını göstermektedir. İlköğretim mezunu kadınlar için istihdam olasılığı %3 iken bu oran üniversite mezunu kadınlar için %73'e çıkmaktadır. Kadınların örgün eğitimden yararlanmaları ve bu sürecin mümkün olduğunca azami düzeylere ulaştırılması, ileriye dönük kadın istihdamını artırmak için gerçekleştirilebilecek en önemli girişimlerden biridir (Ekinci vd., 2018).

Toplumlardaki cinsiyet farklılıklarına ilişkin geleneksel anlayış, erkeği ev dışı ile kadını ise ev içi ile ilişkilendirmektedir. Hayatın her kesiminden ve statüsünden kadınlar, ev içi sorumluluklarını ana sorumluluk, meslek ve mesleki sorumluluklarını ise ikincil önemde vurgulamaktadır (Korkmaz ve Budak, 2022). Günümüzde kadın iş gücü yapısı ve kadın istihdamı şu ana kadar artmış olsa da beklenen düzeyde değildir. Hâlihazırda toplumsal yapı ve ekonomideki izlenen yollar nedeniyle kadın istihdamının istenilen seviyede artırılamayacağı açıkça gözler önündedir (Karabıyık, 2012). Bu çerçevede, insanların kültürel ve sosyal, adil ve çeşitli fırsatlar sunan bir yapıya dönüşebilmesi için sadece uygun yasal mekanizmalar değil, aynı zamanda toplumun algısı ve toplumsal dönüşüm üzerinde de çalışmak gerekmektedir. Bu mekanizmalardan en yaygınları ve etkili olanları medya organları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıdır. Kadınlar, kamu ve özel yaşamda etkili olabilir, bunun sonucunda kadın-erkek eşitliği gerçekleşmeye başlar.

Eğitim, iş fırsatlarının geliştirilmesi ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi için önemli bir araçtır. Kadınlara fırsatları yakalama, geleneksel rollerine meydan okuma ve hayatlarını dönüştürme gücü vermektedir. Ekonomik, sosyal ve kültürel ilerlemeyi süratlandıran en önemli etkenlerden biri olmakla birlikte, aynı zamanda kadınların çalışma ortamlarına katılımını, istihdam edilmesini ve iş kalitesini etkileyen bir durumdur. Kadınların eğitimi uluslararası seviyede insani gelişmeleri işaret eder. Eğitim sayesinde kadınlar iş gücü ortamında daha kaliteli ve verimli bir şekilde girebilmektedir. Bu sadece kadının toplumdaki statüsünü ve istihdamını belirlemekle kalmıyor, aynı zamanda onların iş gücü sektöründe yarışabilmelerine de olanak sağlıyor. Yani eğitim, kadınlara bilgi ve becerilerini artırarak çalışma hayatına katılma fırsatı sunduğu gibi, çalışma koşullarını şekillendirerek kadınların öz güvenini artırarak bağımsız kararlar alabilmelerini ve kendilerini koruyabilmelerini sağlamaktadır (Toksöz vd., 2001:28). Küreselleşen dünyada ülkeler arasındaki ekonomik sınırlar, iletişim teknolojisinin gelişmesi ve rekabetin yoğunlaşması iş gücünün yapısında büyük değişikliklere neden olmuştur (Bedir, 2002:58). Bilgi toplumunda eğitimin önemi artmaya devam etmekte, insan kaynaklarının ekonomik kalkınmada önemli olduğu daha iyi anlaşılmakta ve insana daha fazla yatırım yapılması gerektiği sonucu çıkmaktadır (Aktan, 1997:283).

Nüfus bir iş kaynağıdır, diğer bir ifadeyle ekonomik açıdan aktif bir nüfustur. Nüfus eğilimleri, iş gücü piyasasında iş gücü arzının yaratılmasında ve dolayısıyla uzun vadeli ekonomi politikasında da temeldir (Sapancalı, 2000:16). Nüfusun cinsiyet ağı en önemli temel özelliklerden biri ve toplumsal gücün sosyal göstergesidir. Nüfusun cinsiyet durumu ekonomik, sosyal ve nüfus açıdan oldukça önemlidir. Erkek nüfusunun ağırlıklı olduğu bir ülke, kadın nüfusunun ağırlıklı olduğu bir ülkeden daha yüksek iş gücü arzına sahiptir. Bu ilişki iş gücü kısmını da içine alır (Murat, 2007:62-63; Keskin 2018). Ülkemizde 2017 senesinde 15 yaş üstü 30.244 kurumsallaşmış kadın varken, toplamdaki kadın iş gücü 10.159, iş gücü içinde bulunmayan kadın sayısı ise 20.085 dir. (TÜİK sosyal yapı ve cinsiyet göstergeleri veri tabanı, http://www.tuik.tr; Keskin 2018). Türkiye'de iş gücüne katılmayan kadın sayısı oldukça fazla ve kadınların çalışma kapasitelerinin büyük bir kısmı henüz kullanılmamış durumdadır.

Kadınların çalışma hayatına katılımını kolaylaştıran bazı değişiklikler; teknolojik gelişme, sektörel değişimler, hukuki ve sosyal-kültürel değişimlerdir (Yorgun, 2010, s. 167). Yeni gelişmenin kadınların iş hayatında çalışmalarında bayağı etkili olduğu ifade edilebilir. Artık fiziksel gücün bir avantaj olarak görülmemesi, bilgiye dayalı güç ve insan hedefli üretimin ön plana çıkması, kadınların iş hayatına katılımını rahatlatır (Sarı ve Çevik, 2010:66). Kadınların eğitimi ekonomik açıdan faydalı olup, kadınların iş gücüne katılımını arttırdığı için ülkenin kalkınması açısından önemlidir. Yüksek eğitimli kadınların iş gücündeki payının artırılması faydalıdır; çünkü rekabeti, üretkenliği ve iş gücünün genel kalitesini artırır.

Kadınların Türk iş gücündeki payı son yıllarda artış gösterse de hâlâ çok düşük. İş gücüne yüksek katılım, ekonomik etkinliğe özendirmenin yanında sosyal adalet açısından da önemli faydalar sağlamaktadır. Nüfusun belirli demografik gruplarının iş gücü ortamından dışlanması, grupların gelirin alt katmanlarına yerleştirilmesini mümkün kılmaktadır (Alcan, 2018:1). Kadınların çalışma hayatına katılımının düşük olması, büyük ölçüde kadın emeğinin kültürel ve ekonomik açıdan düşük değerini yansıtmaktadır (İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi 2018/II: 1-30, Kadın İşleri Aile ve Sosyal Politikalar Genel Müdürlüğü, 2014:19). Bu düşüklüğün açıklaması ne olursa olsun, düşük katılım üretime katılan insanların azalması sonucunu gözler önüne sermektedir (Akgeyik, 2004:12). Kadın istihdamı arttıkça toplumların gelişmişlikleri artar, kadın fakirliği önlenir, hane geliri ve yaşam kalitesi artar (Karabıyık, 2012:240).

2017 yılında okuma yazma bilmeyen çalışan kadınların %58.5 ücretsiz aile işçisi, %26.8 maaşlı, ücretli veya yevmiyeli çalışan, %0.1 okuma yazma bilmeyen ve %14.6'sı serbest meslek sahibidir. Ücret karşılığı çalışan kadınların sayısı arttıkça ücretli karşılığı çalışan kadınların oranı yükselmekte, eğitim düzeyi azaldıkça ücretsiz aile içinde işçi olarak çalışan kadınların oranı artmaktadır. Bu durum onların iş gücüne dahil olmalarına olanak sağlasa da onların sosyal statülerini veya finansal bağımsızlıklarını arttırmaya pek katkı sağlamamaktadır (Önder, 2013:54). Düzenli, ücretli çalışma olarak bilinen işlerde kadın istihdamının artması işin kalitesi açısından önemlidir (Karadeniz ve Yılmaz, 2017:7). Bu sayılar tüm eğitim kademelerinde kadın girişimci oranının ne kadar düşük olduğunu gösteriyor. Teknolojik gelişimin hızlandığı günümüzde kadınların yaptığı işin kalitesi daha da önemsenmektedir. İş gücü kalitesinin en önemli simgelerinden biri eğitimdir. Kadınların eğitim düzeyinin düşük kalmasının yanında kadınların çalışma hayatına yeterince katılamamasının nedeni, hali hazırdaki eğitim piyasanın ihtiyacı olan nitelikli iş gücünü yetiştirememesidir.

Ülkemiz nüfusunun yarısını meydana getiren kadınların eğitimli iş gücü olarak çalıştırılması, ülkenin kalkınması ve piyasada ekonomik kazanç açısından önem taşımaktadır. Eğitim düzeyinin düşük olması, kadınların çalışma hayatındaki statülerinin yükselmesini engellemekte, onları tarımda ve kayıt dışı sektörde zor koşullarda, sigortasız olarak çalışmaya zorlamaktadır. Türkiye'de kadınların iş gücü sektörüne erişim koşullarının yetersiz olması, istihdam yaratılmasının yetersiz olması ve eğitim politikasının ihtiyaçlara cevap verecek şekilde planlanmasının yetersiz olması nedeniyle kadınlar çalışma hayatına yeterince katılamamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre yüksek eğitimli kadınların iş gücü ve istihdam içindeki payı artmaktadır. Bu nedenle kadınların çalışma hayatına katılımını teşvik eden bir eğitim politikası geliştirilmeli, eğitim sistemi sosyal ve ekonomik değişimlerle birlikte çalışma hayatının gerektirdiği nitelikli kadın iş gücünün yetiştirilmesine yönelik olmalıdır. Dahası, kadınların iş gücüne katılımını etkileyen sosyal ve kültürel engellerin üstesinden gelmek için

cinsiyet eşitliğini önemseyen bir yol izlenmelidir. Geleneksel cinsiyet görevlerinin yeniden tanımlanması ve kadınların sadece aile içindeki rolleri ile kısıtlanmaması, onların mesleki ilerlemelerine yardımcı olacaktır. Bu durumda, erken yaştan itibaren eğitimde her düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliği bilinci oluşturulmalı; kız çocuklarının eğitim süreçleri desteklenmeli ve onlara kariyer planlamalarında eşit fırsatlar verilmelidir. Böylece kadınların potansiyellerini gerçekleştirebileceği bir sosyal yapı inşa edilebilir.

YÖNTEM

Araştırmada nitel yöntemler, insan doğasındaki karmaşıklığı ve biricikliği dikkate alarak esnek bir bakış açısı sunduğu için sosyal bilimlerde tercih edilmektedir. Bu araştırmada da nitel yöntemlerin esnekliğinden faydalanarak derinlemesine bilgi elde edilmek istenmektedir. Ayrıca verilerin, herhangi bir laboratuvar ortamında ve herhangi bir ölçme aracı kullanılmadan, katılımcıların doğal ortamlarında yapılan gözlem ve görüşme ile elde edilmesi ve sonrasında verilerin araştırmacı tarafından tekrar incelenmesi, düzenlenmesi ve ortaya çıkan verilerin yorumlanması, nitel araştırmanın özelliklerinden olup bu araştırmada aynen tatbik edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 45).

Değişik sebeplerden dolayı üniversite okuyamamış 34 yaşını tamamlayan kadınlar 2023 yılında ilk defa devlet üniversiteleri ön lisans ve lisans bölümlerinde kontenjan hakkı tanıdı. Kadının üniversite okumasına destek sağlayacak bu duyuru 8 Mart Dünya Kadınlar Günü’nde açıklandı. YÖK'ün üniversiteler için açtığı ek kontenjanlarda YKS sınavlarına giren 34 yaş üstü kadınların eğitim almasına izin verildi. Test maratonuna çocukları ve hatta torunlarıyla katılan 34-79 yaş arası kadınların, Türk kadınının kararlılığını göstermesi açısından çok anlamlı bir adımdır. Ortaöğretim döneminde yükseköğrenim alamayan, sınavları geçemeyen veya ortaöğretimde istenilen hedeflere ulaşamayıp üniversitede eğitim alamayan 34 yaş üstü kadın vatandaşlara üniversitenin kapılarını açmak hedeflenmektedir. YKS 2023 sınavına söz konusu yaş grubundan 168 bin 7 kadın girdi. Üniversitelerin toplumun tüm kesimleri için ulaşılabilir ve kapsayıcı olması gerektiği düşüncesiyle 21 bin kontenjan ayrılmıştır. Bu haktan daha önce yararlanmayan, herhangi bir lisans düzeyi programından mezun olmayan kadınlar ön lisans ve lisans programlarından yararlanabildi. Ayrıca ön lisans programından mezun olup lisans okumayan kadınlar sadece lisans programlarından yararlanabilmiştir.

Üniversite sıralarında ileri düzey eğitim hayali kuran kadın adayların yaş dağılımı 2023 yılı için; en yaşlı adayın 79 yaşında olduğu, adaylar arasında ter döken 78 yaşında 1 aday, 77 yaşında 3 aday, 76 yaşında 2 aday, 75 yaşında 4 aday, 74 yaşında 5 aday, 73 yaşında 10 aday, 72 yaşında 12 aday,

71 yaşında 16 aday, 70 yaşında ise 18 aday başvuruda bulunmuştur. Başvuran diğer adayların yaş aralığı 34+ ile 69 yaş arasında değişmektedir.

2024 yılı için YKS ye başvuran genç aday 15, en yaşlı aday 85 yaşında ve 2024-YKS'ye başvuran adayların 1 milyon 580 bin 984'ünün kadın, 1 milyon 455 bin 961'inin erkektir. "En genç aday 15, en yaşlı aday 85 yaşında. Sınava başvuranlar, 17-23 yaş arasında yoğunlaşmış durumda, 50 yaş ve üzeri 26 bin 331 aday başvurusu bulunuyor. 34 yaş üstü kadın aday sayısı ise 118 bin 923 ."

2023 yılı için; 34 yaş üzeri kadın kontenjanıyla üniversite hayallerini gerçekleştirmek isteyen "34 yaş ve üzeri kadınlar" için Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) yükseköğretim (YKS) için yapılan başvuruların %26'sı Maraş merkezli depremden etkilenen 11 ilden olmuştur. Üniversite hayali kuran kadınların kontenjan taleplerinin dörtte birden fazlası Kahramanmaraş'ta depremin yaşandığı iller arasından geldi. Depremin etkilediği Kahramanmaraş, Elazığ, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa, Adıyaman, Gaziantep, Malatya ve Hatay illerinde sınava başvuru yapan 34 yaş üstü kadın sayısı dikkat çekti. 2024 YKS için deprem bölgesindeki başvuru sayısı, yaklaşık 900 bin olarak ÖSYM tarafından belirtilmiştir. "Asrın felaketi" olarak nitelendirilen 6 Şubat depremlerinden etkilenen Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde ikamet eden adaylar için 2024-YKS'de merkezi yerleştirmeyle öğrenci alan programlarda özel kontenjan ayrılması uygulamasına devam edildi.

Elazığ Fırat Üniversitesi 6 Şubat depremini yaşayan 11 il arasında yer almaktadır. Eğitime çeşitli nedenlerle ara veren kadınların yükseköğretimden faydalanma oranını artırmak ve kadınların yükseköğretimden faydalanarak ekonomik, sosyal, toplumsal gelişimine katkıda bulunmak amacıyla çalışmamızın örneklemini Elazığ Fırat Üniversitesine 34 yaş kontenjanı ile yerleşen 15 kadın öğrenci oluşturmaktadır. En genç katılımcı 36 yaşında, en yaşlısı 52 yaşında ve çoğunluk 40-45 yaş aralığında. Katılımcıların büyük kısmı, evli, çocuk sahibi ve geçimlerini eşleri karşılamakta, evli olmayan katılımcılar ise kendi geçimlerini kendileri sağlamaktadır. Birçoğu lise mezunu ve eğitime uzun bir ara verdikten sonra üniversiteye geri dönmüşlerdir.

Elazığ Fırat Üniversitesine bu kontenjan ile yerleşmiş 34 yaş üstü kadın öğrenciler ile yapılan bu çalışmada 13 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu tekniği ile veriler toplanmıştır. Görüşme öncesinde yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanarak soruların net, açık ve anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Yapılan mülakatlar ve gözlemler sonucunda elde edilen verilerin analizi betimsel sistematik analiz yöntemi ile yapılmıştır. Mülakat sonucunda elde edilen verilere dayanarak incelemeler gerçekleştirilerek ve ulaşılan olgular betimlenmiştir. Bu araştırma nitel bir araştırma olarak tasarlanmış ve onu uygun olarak yapılmıştır. Derinlemesine mülakat tekniği ile gönüllülük esasına bağlı

olarak yarı yapılandırılmış görüşme formları ile araştırmamızı sonlandırarak bilgiler toplanmıştır.

Katılımcıların doğal ortamlarında elde edilecek verilerin sadece formlara bağlı kalınmamış aynı zamanda gözlem ve yapılandırılmamış katılımsız gözlem türünden biri olan tekniğe de başvurulmuştur.

BULGULARIN DEĞERLENDİRMESİ

34 Yaş Üstü Kadınların Eğitim Beklentileri ve Ekonomik Bağımsızlığa Bakış Açısı

Kadınlar, çalıştıkları tarihsel dönemlerin özelliklerine bağlı olarak ekonomide çeşitli pozisyonlarda bulunmuşlardır. Kadınlar, evden çalışarak ve güncel üretime katkıda bulunarak toplumun her alanında varlıklarını kanıtlayarak ekonomideki statülerini iyileştirmişlerdir (Doğramacı, 1992: 37; Deniz ve Kuloğlu, 2019). Dünya tarihi boyunca kadınlar ücretli veya ücretsiz çalışmışlardır ancak kadınların işgücüne katılmaya başlaması sanayi devrimi sırasında olmuştur. Bu, sanayi devrimini kadınların işgücüne katılımının tarihsel bir analizinin başlangıç noktası haline getirir (Fattah, 2006: 3; Deniz ve Kuloğlu, 2019). Her geçen gün, tüm uluslarda daha fazla kadın işgücüne katılmaktadır. Sosyal ve ekonomik değişimlerin bir sonucu olarak, daha fazla kadın işgücüne katılmakta ve istihdam sektörü yapıları onları barındıracak şekilde değişmektedir. Kadınlar sosyal statülerini iyileştirmek, ekonomik olarak bağımsız olmak, üretim sürecine katılmak ve bireyler olarak büyümek için çalışırlar (Fattah, 2006: 21; Deniz ve Kuloğlu, 2019). Kadınların dünya çapında artan iş gücüne katılımını etkileyen çok sayıda faktör vardır. Bu açıklamalar üç temel kategoriye ayrılır; sosyal, yasal ve ekonomik faktörlerdir (Kaya, 2009: 32; Deniz ve Kuloğlu, 2019). Ekonomik ihtiyaçlar, kadınları iş gücüne girmeye teşvik eden önemli bir faktördür. Mevcut ekonomik yapıda, tek başına çalışan bir aile üyesi aileyi geçindirmek için yeterli değildir; bunun yerine, diğer aile üyeleri de çalışmak zorundadır. Sonuç olarak, kadınlar ailelerini desteklemek zorunda olduklarında veya ekstra para kazanmak istediklerinde iş gücüne girerler. Kadınları iş gücüne katılmaya teşvik etmek için çok sayıda strateji bulunmaktadır. Çalışan kadınlar iş gücüne maddi nedenlerle girseler bile, sorumlulukları ve beklentileri sürekli artmasına rağmen, hem mesleki hem de sosyal yaşamlarında arzu ettikleri statüye ulaşamamaktadırlar (Olaş, 2006: 18; Deniz ve Kuloğlu, 2019). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdeki aileler hala ihtiyaçlarını karşılayacak dayanıklı tüketim mallarını karşılayamadıkları için, bu tür malları satın almak isteyen kadınlar, çalışanlara sunulan olanaklarından yararlanmak için çalışmayı tercih etmektedir. Son zamanlarda yaygınlaşan taksitli satış kampanyaları hem çalışma hem de tüketim isteğini artırmaktadır. Medya ve televizyonun da yardımıyla, ailelerin üretici olmaktan tüketici olmaya geçmesi sonucu insanlar lüks tüketim mallarına yönelmiştir. Aile üyeleri artık tüketim

ihtiyaçlarını karşılamak için para kazanmak zorundadırlar çünkü şehirde tüketici haline gelmişlerdir ve ihtiyaçlarını dış kaynaklardan karşılamak zorundadırlar (Çıkmaz, 2010: 13; Deniz ve Kuloğlu, 2019).

Geliştirilebilir politikalar hakkında bilgi edinmek amacıyla sorduğumuz "Kadınların ve kız çocuklarının eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz, Sizce bu konuda nasıl adımlar atılabilir?" sorusunu sorduğumuzda katılımcılar, kadınların ve kız çocuklarının eğitime erişiminin artırılması gerektiğini düşünüyor. Devletin sağladığı desteklerin (burslar, maddi yardımlar, kontenjanlar) genişletilmesi gerektiğini vurguluyorlar. Katılımcı 13(41) "*Kadınların eğitime dönmesi için 34 yaş üstü kadın kontenjanı gibi fırsatlar çeşitlenmeli ve eğitimine yönelik burslar artırılmalı. Çünkü kadınları eğitimden mahrum etmek için maddiyatsızlık ve çeşitli nedenler ileri sürülüyor*." verdiği cevapla kadınların eğitiminin önündeki engellerin kaldırılarak ileriki yaşamlarında maddi destek sağlayacak işlerde yer almalarının önemini vurguluyor. Katılımcı 5(42) de benzer cevaplar vererek "*Kesinlikle çok önemli. Yani şöyle bir şey kız çocukları özellikle kendi hayatlarının üzerinde durmalı. Maddi ekonomik özgürlükleri olmalı. Ben kırk iki yaşındayım. Bugüne kadar eşimin parasıyla bir şekilde hani hayatımızı idam ettirdik. Ben hani başıma ne gelir? Bu yaştan sonra işte elimde bileziğim olsun. Aman işte şey ya benim bu saatten sonra eşimle çocuklarımdan ayrı bir hayalim zaten yok. Hani Allah ne veriyorsa hep beraber versin. Ya illa başıma bir iş gelecek de kolumda altım bileziğim olsun ayaklarımın üzerinde durayım diye düşünmesinler. Çocuklarıyla, eşiyle daha kaliteli daha güzel bir yaşantıları olur.*" ifade etmiştir. 34 yaş üstü kadınların eğitime dönüşü için devlet destekleri kritik önemde. Katılımcı 6(37) devlet destekleriyle kadın girişimciliğinin artırılması gerektiğini düşünüyor. Alternatif eğitim modelleri kadınların eğitime devam etmesi için önemli bir fırsat sunuyor. Katılımcı 13(41) kadınların iş dünyasında daha fazla yer alması ve farklı sektörlerde çalışmasının teşvik edilmesi gerektiğini vurgularken, katılımcı 14(43) ise eğitimi, bireyin topluma daha bilinçli bir şekilde katılım sağlanması açısından vazgeçilmez görmektedir. Katılımcı 2(42) ve katılımcı 15(42) kendi hayat deneyimi üzerinden güçlü bir ekonomik duruşun bireysel güçlenmeye katkı sunduğunu düşünüyorlar. Sosyal destek mekanizmalarının varlığı, kadınların eğitim başarısı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Sosyolojide, statü, bir bireyin toplumdaki konumunu tanımlayan unsurlardan biridir. Eğitim, bireyin sosyal hareketliliğini artırarak, daha düşük sosyal sınıflardan daha yüksek olanlara geçişi kolaylaştırır.

Çalışma kapsamında sorduğumuz "Kadınların ekonomik bağımsızlığının sosyal, toplumsal ve bireysel katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcı 11(45) "*Oysaki kadın okuyup ekonomik özgürlüğünü eline aldığı zaman toplumda saygınlığı artacak, sosyal olarak kendisini geliştirecek, bir maddi olarak yatırım yapmak istediği zaman sadece eşine*

bağlı kalmayacak, bireysel olarak kendisini daha güçlü hissedecek ve altından kalkamayacağı hiçbir durum olmayacak ben buna inanıyorum. Çünkü başarı gücü getirir, güç parayı getirir. Yani bunların hepsi art arda sıralandığı zaman kadının öncelikle ekonomik özgürlüğünü eline alması lazım ve gücünün elinde olması lazım ki önce kendisine, ailesine, vatanına, milletine topluma bir faydası olabilsin." verdiği cevapla eğitim almanın bireysel özgüvenlerini artırdığını, toplum içinde daha güçlü bir konum kazandırdığını ve daha bilinçli bireyler olmalarına yardımcı olduğunu vurgulamıştır. Katılımcı 7(45) "Kadınların ekonomik bağımsızlığının sosyal, toplumsal ve bireysel katkıları hakkında ne düşünüyorsunuz?" aynı soruya "*Eşimle 27 yıldır evliyiz ve çeşitli ailevi problemler yaşadık. Bazen kayınvalidem benim için eşime eşin böyle yapmış şöyle yapmış şeklinde dolduruyor ve sonucunda kavga ediyoruz. Ben eşime kız kardeşlerinde yapıyor dediğimde onlar okumuş memur olmuşlar, seninle onlar bir mi cevabını veriyor. Bu söz benim için dönüm noktası oldu ben de okuyacağım dedim.*" Şeklinde aldığımız cevabın yanı sıra katılımcı 9(36) ise bu soruya "*Hatta yakın zamanda izlediğim bir yarışma programında 47 yaşında bir bayanın dereceli güzel bir üniversiteye yerleştiğini görmüştüm. Bu da beni çok mutlu etmişti. Sonuçta herkesin hayatı istediği gibi yaşama şansı olmalı. Bu insanlar için bir lüks olmamalı. İnsanları kafese hapsedemezsiniz. İnsan bir bitki ya da bir hayvan değil.*" cevabı 47 yaşında bir kadının üniversiteye yerleşmesini örnek göstererek, bunun teşvik edici bir gelişme olduğunu belirtiyor ve kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olması gerektiğini düşünüyor. Eğitimli annelerin, bilinçli nesiller yetiştirdiğini vurguluyor. Kadınların eğitime erişimi geçmişe göre artmış olsa da, ekonomik ve toplumsal engeller hala var. Özellikle 34 yaş üstü kadın kontenjanının önemli bir fırsat olduğu ifade edilmektedir. Bazı katılımcılar, kız çocuklarının eğitime yönlendirilmesi konusunda ailelerin bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtiyor. Ekonomik bağımsızlık, kadınlar için hem bireysel hem de toplumsal bir kazanım olarak görülüyor. Ekonomik bağımsızlığa sahip kadınların, kendi kararlarını alma konusunda daha özgüvenli oldukları belirtilmiş. Ekonomik gücü olmayan kadınların psikolojik ve şiddet olan ilişkilerde kalmak zorunda olduğu, bağımsız bir gelire sahip olan kadınların ise "hayır" diyebildiği vurgulanmıştır.

Kadınların ekonomik bağımsızlığı, hem bireysel hem de toplumsal kalkınmaya katkı sağlar. Kadınların ekonomik bağımsızlığı özgüvenlerini artırıyor ve kendi kararlarını almalarını sağlıyor. "Kadınların ve kız çocuklarının eğitimi hakkında ne düşünüyorsunuz?" sorusuna katılımcı 9(36) "*Kapitalist sistem bizi bir iş dünyasına katıyor. Ben bu durumun çok kötü olduğunu da düşünmüyorum, kadının her toplumda, her noktada, her mercide var olması gerektiğini düşünen bir insanım. Kesinlikle bu konunun tersini düşünen insanlara da hep karşı çıkmışımdır. Dediğim gibi özellikle Türk toplumuna baktığımız zaman Tomris Hatun gibi dünyadaki tek ve ilk kadın hükümdarın Türk oluşu. Hem de inancımızdan dolayı işte örnek verecek olursak. Hz. Hatice'nin, Peygamber efendimizin ilk eşinin*

ticaretle uğraşması, böyle bir hayatın içinde olması. Yani kadının bence her toplumda, her şekilde ön planda olması lazımdır. Çünkü çocuk, yani bizden sonraki nesli yetiştiren kadınlardır. Bilinçli kadınlar, eğitimli kadınlar, eğitimli çocukları yetiştirir." İfade ederken kadının tarih boyunca güçlü bir figür olduğunu ve bugün de bu gücü devam ettirmesi gerektiğini düşünüyor. Bu fikirleri destekleyici nitelikte cevap aldığımız katılımcı 12(39) "*Bence çok önemli bir kadının maddi olarak bir bağımsızlığının olması. Çünkü zaten günümüzde artık çalışma konusunda kadın erkek farkı kalmamış durumda. Kadın da çalışması gerekiyor diye düşünüyorum. Bu yüzden kadının çalışması bence sosyal statü durumunda da çok fark ediyor, dışarıdan fark ediliyor yani. Kendi bağımsız yaşamını sürdüren kadınlar dışarıdan çok belli oluyor. Bu benim çok hoşuma gidiyor. Ben bu yüzden okumak istiyorum. Yani o bağımsızlığı elde etmek bence her kadının hakkıdır diye düşünüyorum.*" aldığımız cevapla kadınların her alanda var olması gerektiğini savunduğunu anlıyoruz. Bir başka katılımcı, kapitalist sistemin kadınları iş dünyasına yönlendirdiğini ancak bunun sadece olumsuz bir durum olarak görülmemesi gerektiğini savunmaktadır. Kadınların her alanda olması gerektiğini vurgulayarak, kadınların iş gücüne katılımının doğal bir süreç olduğunu belirterek ekonomik bağımsızlığın sadece maddi kazanç sağlamakla sınırlı olmadığına, bireyin sosyal çevrede daha güçlü bir konuma gelmesine yardımcı olduğuna inandığını belirtmiştir.

Kadın istihdamı, ekonomi ve toplumsal gelişim için gereklidir. Kadınların iş gücüne katılımı ekonomiyi büyütür. Kadınların ekonomik bağımsızlığı toplumsal refahı artırır. Ekonomik bağımsızlık kadınlar için bir güç kaynağıdır. Katılımcılar kadın girişimciliğinin desteklenmesi gerektiğini belirterek kadın istihdamının artırılmasını savunuyorlar. Ekonomik bağımsızlığın kadınların hayatını doğrudan olumlu etkilediğini düşünüyorlar. Ekonomik bağımsızlık olmadan gerçek özgürlük mümkün değildir. Kadınların iş dünyasında daha fazla görünür olması gerektiği vurgulanıyor. Katılımcılar, kadınların eğitim aldıktan sonra farklı sektörlere yönelmeleri gerektiğini savunuyor. Özellikle geleneksel olarak erkek egemen sektörlerde de kadınların yer almasının önemli olduğu belirtiliyor. Kadınların eğitim hayatına devam edebilmeleri için maddi desteklerin artırılması gerektiği dile getiriliyor. Devlet desteklerinin özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınlar için daha erişilebilir hale getirilmesi gerektiği ifade ediliyor.

Kadının ekonomik bağımsızlığı aile yapısının sürdürülebilmesi için şarttır. Çalışan kadının aile içinde destekleyici bir rolü olduğu düşünülüyor. Günümüz ekonomik şartlarında tek bir gelirle geçinmenin zor olduğu ve kadınların da çalışmasının zorunlu hale geldiği görüşündeler. Kadının ekonomik bağımsızlığını nimet olarak tanımlaması, bunu bir lüks değil, temel bir gereklilik olduğu görülüyor. Ekonomik bağımsızlık bazı kadınlar için boşanma sebebi olabilir. Ekonomik bağımsızlığın kadınların evlilik kararlarını etkilediğini düşünülüyor. Kadınların ekonomik güce sahip olduktan sonra bazı durumlarda evliliklerini sonlandırmayı tercih ettiğini

vurguluyor. Burada, ekonomik bağımsızlığın bireysel güçlenmeye katkısını görse de, bunu evlilik bağlamında olumsuz bir sonuç doğurabileceği ihtimaliyle değerlendiriliyor. Kadının ekonomik gücü, aile içi huzuru artırabilir ve çocukların eğitimine katkı sağlar. Artan hayat pahalılığının aile içi huzuru bile etkilediğini belirtiyor. Geleneksel aile yapılarının değiştiğini ve artık çift gelirli aile modelinin zorunlu hale geldiğini vurgulanarak, kadının ekonomik bağımsızlığının çocuklarının daha iyi bir eğitim almasını destekleyeceğine inanılıyor

Kadının ekonomik gücünün olması, ilişkilere olan maddi bağımlılığı azaltarak daha sağlıklı ilişkiler kurulmasını sağlayabilir. Günümüz şartlarında en az bir kişinin çalışmasının kaçınılmaz olduğu bir gerçektir. Ekonomik bağımsızlık, kadının hayır deme gücünü artırır ve şiddete karşı bir koruma sağlar. Kadınların ekonomik olarak güçlü olmasının, onların daha özgür kararlar vermesini sağladığını düşünülüyor. Hayır deme becerisini ekonomik bağımsızlıkla ilişkilendiriyor, çünkü ekonomik gücü olmayan kadınlar mecburiyetler yüzünden istemedikleri durumlara katlanmak zorunda kalabiliyor. Kadının finansal bağımsızlığının şiddetle mücadelede önemli bir faktördür. Ekonomik sorunların sadece kadınları değil, tüm toplumu etkileyen bir durumdur. Ekonomik bağımsızlığın önemli olduğu kabul edilse de, mevcut ekonomik durumun sadece kadınlar özelinde tartışılmasını yanlış bulunuyor. Boşanma ve bireysel güçlenme arasındaki ilişki: Bir katılımcı, ekonomik gücü elde eden kadınların boşanma eğilimi gösterebildiğini belirtilerek toplumda bu konunun nasıl algılandığına dair bir perspektif sunulmuştur. Ekonomik bağımsızlık, aile içi huzuru artırabilir: Kadınların çalışmasının, eşler arasındaki maddi yükü dengeleyerek aile içi huzuru artırabileceği ifade edilmiş. Kadınların iş gücüne katılımı, ekonomik büyümeye katkı sağlar. Çalışan kadınların ekonomik büyümeye katkıda bulunduğu, kadın girişimciliğinin artırılması gerektiği belirtilmiş. Kadınların ekonomik özgürlüğü toplumsal dönüşüme katkı sağlar. Bilinçli kadınların yetiştirdiği çocukların da bilinçli bireyler olacağı ve toplumun genel refahına katkı sağlayacağı dile getirilmiş. Katılımcılar kadın eğitiminin önemini vurgulamış. Kırsal bölgelerde ve geçmişte eğitimden uzak kalan kadınlara yönelik politikaların artırılması gerektiği belirtilmiş. Eğitime dönüş programları olumlu karşılanmış. Eğitimin sadece bireysel başarıyla değil, toplumsal dönüşümle bağlantılı olduğu üzerine daha fazla vurgu yapıldığı görülmüştür.

Katılımcılar, eğitim almanın bireysel özgüvenlerini artırdığını, toplum içinde daha güçlü bir konum kazandırdığını ve daha bilinçli bireyler olmalarına yardımcı olduğunu vurgulamış. Ekonomik zorluklar eğitimi zorunlu hale getiriyor. Bazı katılımcılar, günümüz ekonomik şartlarında ailelerin geçimini sağlamak için kadınların da çalışmasının kaçınılmaz olduğunu dile getirmiş. Yaş faktörü ve eğitimde fırsat eşitsizliği 34 yaş üstü kadınların eğitime dönüşünde bazı engeller olduğu, özellikle maddi imkânsızlıklar nedeniyle eğitime geç başladıkları belirtilmiş. . Geleneksel algılar nedeniyle kadınların eğitime erişimde geri planda bırakıldığını,

ancak bu algının değişmeye başladığını düşünüyorlar. Özellikle çalışan, ev hanımı veya çocuk sahibi kadınlar için uzaktan eğitim ve esnek eğitim modellerinin yaygınlaştırılması gerektiği sıkça dile getiriliyor. Teknoloji ve çevrimiçi eğitim olanaklarının artırılması gerektiği de vurgulanıyor. Kadınların eğitimde başarılı olabileceğini göstermek için rol modellerin ön plana çıkarılması öneriliyor.

Katılımcılar, eğitimin kadınlara daha iyi bir toplumsal konumda yer almalarını sağlayacak özgüveni kazandırdığını belirtmişlerdir. Çalışmamızda belirtilen ekonomik bağımsızlık bir kadın için aile de bir görev üstlenmek sıfır bir faktör olarak değerlendiriliyor. Geleneksel aile bir yapısında erkek geçim sağlayıcı, kadın ise bakım veren eş rolüne sahiptir. Ancak modern toplumlarda bu roller değişmektedir. Kadınların istihdamı ve ekonomik faaliyetlerin canlandırılması, aile yapısındaki güç dengesini değiştirmektedir. Güçlenen kadınlar, hayır diyebilmekte ve istismar eden istenmeyen evliliklerden kendilerini kurtarabilmektedirler. Bu durum, kadın sosyolojisi perspektifinden analiz edilebilir, çünkü kadınların ekonomik bağımsızlığının erkek egemen toplulukta güç kazanmalarının anahtarı olduğunu ileri sürmektedir. Kadınların eğitimi, ailelerinin sorumsuzluğu, yoksulluk ve diğer sosyal faktörler nedeniyle engellenmektedir.

34 Yaş Üstü Kadınların Gelecekteki Sosyo-Ekonomik ve Bireysel Beklentileri

Kadın hem biyolojik hem de sosyal bir varlık olarak, insanlık topluluğunun temel bir parçasıdır. Kadın ve erkek, belli başlı fiziksel ve biyolojik işlevlerinde farklılıklar bulunsa da, akıl ve öğrenme kapasitesi açısından birbirlerinden farklı değildirler. Kısacası öğrenme ve zihinsel faaliyetleri kullanabilme açısından, kadın ve erkek arasında herhangi bir farklılık yoktur (Saran 1972:2; Türkkahraman ve Şahin, 2010). İnsan toplumu içgüdüsel değil, öğrenme ve çalışma temellidir. Öğrenme ve çalışma kapasitesi, erkek ve kadında farklı değildir. Ülke insanlarının algıladığı ölçüde kadın “saçı uzun, aklı kısa bir varlık” değildir. Kadın, insan türünün yarısı ve dolayısıyla insanlığın yarısıdır. Kadın bir insandır, en temel toplumun en güvenilir ve vazgeçilmez parçasıdır. Her topluma kadın ve erkek arasındaki fizyolojik gerçeği dikkate alarak iki gruptan biri olarak tanımlanmış her bir grubun da hepsine birbirinde farklı seviyelere ve roller verilmiştir. Örneğin, düşük seviyeli tarım toplumlarında kadınlar yaz döneminde tarla, gıda ve ateş toplayıcılığı, ev işleri, çanak çömlek gibi zanaat yapan kadınlar koptukları eğitim seviyelerinde kaba eğitim alıyorlardı. Günümüzde ise endüstriyel toplumda teknolojinin gelişmesi, şehirleşmenin tamamlanmasına paralel gerçekleşmiştir. Bunun sonucunda kadın ve erkek arasındaki haklar ve yükümlülüklerin statüsü ve rolleri de büyük değişiklikler göstermiştir.

Kadınların bir kısmı eğitim sonrası istihdama katılmayı planlarken, bazıları eğitimi sadece kişisel gelişim için bir araç olarak görüyor. Araştırma sorularından olan "Programı bitirdikten sonraki hedeflerinizden bahseder misiniz?" sorusunu sorduğumuzda katılımcı 1(42) "*Öncelikle mezun olduktan sonra kendi alanımda çalışmak istiyorum. Ama burada durmayı düşünmüyorum. Eğer şartlarım el verirse yüksek lisans yapmayı planlıyorum. Çünkü akademik hayata çok ilgim var ve belki ileride bir gün ben de üniversitede ders veren biri olabilirim.*" cevabı eğitime geri dönüşün kadınların ekonomik ve sosyal hayatta daha güçlü yer almasını sağlayacağı düşünülüyor. Katılımcı 3(52) "*Yani hem kendi açısından eğer bir ebeveynse hem de çocukları açısından yani ekonomik özgürlüğü bence bulunmaz bir nimettir diye düşünüyorum. Çünkü babanın yetişemediği yerde anne devre girecektir ve günümüz şartlarında da hayat koşulları ekonomi zorlayıcı bir hadde ulaştığı için bir ailede bence iki veya üç kişinin artık çalışması günümüzde mecbur olduğundan dolayı eğitim sektörü ve ekonomik bence mecbur hale geldi.*" cevabı kadının çalışma hayatına katılması hem maddi hem manevi anlamda dayanışmanın olumlu etkilerindendir. Benzer şekilde katılımcı 6(37) "*Kesinlikle önceki hedefim kendime bir iş alanı oluşturmak. Daha sonra bir iş alanında ilerlemek istiyorum. Kendi hedeflerim, hayallerim, yapmak istediğim şeyler var. Bunları gerçekleştirmek istiyorum.*" şeklinde ifade etmiştir. Eğitim ve kişisel gelişim programları, bu yaş grubundaki kadınlara öz güven kazandıran en önemli araçlardan biri olduğu da bu cevabın ispatı niteliğindedir. Katılımcıların bir kısmı programı bitirdikten sonra aldıkları eğitimle ilgili çalışma hayatına katılmayı planlarken bazıları ise ön lisans bitirdikten sonra lisans programına geçmeyi, lisans okuyanların ise yüksek lisans yapmayı hedeflediklerini belirtmişlerdir. 34 yaş üstü kadınların en büyük beklentilerinden biri, ekonomik bağımsızlığa sahip olmak ve iş gücüne daha aktif şekilde katılmaktır.

Kadınların bireysel gelişim alanındaki en büyük beklentileri arasında kendilerini daha iyi tanımak, yeteneklerini keşfetmek ve kişisel hedeflerine ulaşmak yer almaktadır. Özellikle, kadınların eğitim fırsatlarına erişiminin artırılması, onların hayata daha aktif katılımını teşvik etmektedir. Kendi potansiyellerini keşfetmek ve toplumda daha güçlü bireyler olarak yer almak isteyen kadınlar için, yaşam boyu öğrenme ve kendini geliştirme imkânları hayati önem taşımaktadır.

34 yaş üstü kadınların en büyük beklentilerinden biri, ekonomik bağımsızlığa sahip olmak ve iş gücüne daha aktif şekilde katılmaktır. Birçoğu uzun yıllar boyunca ev içi sorumluluklara veya farklı nedenlerle eğitim ve kariyer planlarını ertelemek zorunda kalmıştır. Ancak, bu yaş grubundaki kadınlar için ekonomik özgürlük sadece maddi kazanç sağlamak anlamına gelmez, aynı zamanda kendilerini daha değerli ve topluma katkı sağlayan bireyler olarak hissetmekle de yakından ilişkilidir. Kadınlar, iş dünyasında esnek çalışma saatleri, girişimcilik fırsatları ve yaşlarına uygun meslekî gelişim programları talep etmektedir. Aynı

zamanda, ikinci bir kariyer şansı yakalamak isteyen kadınların iş piyasasında yeterince desteklenmesi gerektiğine dair ortak bir görüş bulunmaktadır. Yaş temelli ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadınların iş hayatına katılımını artıracak önemli bir faktördür.

Birçoğu uzun yıllar boyunca ev içi sorumluluklara veya farklı nedenlerle eğitim ve kariyer planlarını ertelemek zorunda kalmıştır. Ancak, bu yaş grubundaki kadınlar için ekonomik özgürlük sadece maddi kazanç sağlamak anlamına gelmez; aynı zamanda kendilerini daha değerli ve topluma katkı sağlayan bireyler olarak hissetmekle de yakından ilişkilidir. Kadınlar, iş dünyasında esnek çalışma saatleri, girişimcilik fırsatları ve yaşlarına uygun meslekî gelişim programları talep etmektedir. Aynı zamanda, ikinci bir kariyer şansı yakalamak isteyen kadınların iş piyasasında yeterince desteklenmesi gerektiğine dair ortak bir görüş bulunmaktadır. Yaş temelli ayrımcılığın ortadan kaldırılması, kadınların iş hayatına katılımını artıracak önemli bir faktördür.

Kadınlar, toplumsal rollerin giderek çeşitlenmesiyle daha esnek ve kapsayıcı bir sosyal yapı beklentisi içerisindedir. Geleneksel rollerin baskısından kurtularak, hem aile içinde hem de toplumda daha fazla söz sahibi olmak istemektedirler. Kadınların sosyal yaşama daha aktif katılım göstermeleri, onların kendilerini ifade etmelerine ve bireysel potansiyellerini açığa çıkarmalarına olanak tanıyacaktır. Bu yaş grubundaki kadınlar, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde desteklenmeyi istemektedir. Kadın dayanışma ağları ve toplumsal farkındalık projeleri, onların sosyal hayata daha güçlü bir şekilde dahil olmalarını sağlayabilir. Aynı zamanda, kadınların eğitim ve istihdama katılımının artırılması, sadece bireysel başarıları değil, toplumsal kalkınmayı da olumlu yönde etkileyecektir.

Eğitime dönüşte kişisel tatmin ve eksik kalan bir hayali gerçekleştirme isteği, kariyer fırsatlarını artırma ve yeni bir meslek edinme, çocuklarına örnek olma arzusu, sosyal hayata geri dönüş ve zihinsel aktif kalma isteği özellikle eğitime ulaşamayan kadınlar için bu fırsatın bir yeniden doğuş olduğu görüşü öne çıkıyor. Genel olarak katılımcılar, ekonomik bağımsızlık, eğitim ve bireysel gelişim konularında net hedeflere sahipler. Toplumdaki rolleri değiştirme ve kendi yollarını çizme konusunda kararlılar.

SONUÇ

Kadınların hayatın her alanında daha güçlü bireyler olarak yer almaları için sosyal destek ağlarının güçlendirilmesi, kişisel gelişim fırsatlarının artırılması ve katılım üzerinde ekonomik teşviklerin sağlanması şarttır. En çok yaşanan zorlukların, özellikle en başta ele alınması gereken konular arasındadır. Mülakat, dersler ve çocukların okul dışındaki etkinlikleri özellikle tatil döneminde akademik aktivite zorluğu ile derinlemesine hissedilmektedir. Uzun vadeli etkinliklerden kaynaklanan müdahale etkileri

nedeniyle akademik hayata dönüşte yaşanan etkiler, etkinliklere katılımı kolaylaştırmaktadır. Mümkün olduğunca az ölçülebilir bir şey olsa da sınıf, sınav ve akademik yükümlülükler üzerinde yapılan baskılar oldukça yoğundur. Özellikle yoğun günler içinde, ev işleri, çocuk bakımı ve eğitim sırasında iş-yaşam dengesi sağlamak oldukça zordur. Kadınlar artık yalnızca kişisel rekabetçiliğe yönelerek kendi kariyerlerini üst seviyelere taşıyamadıkları gibi, canlarının istemesi halinde ekonomik bağımsızlık elde ederek cinsiyet eşitliği noktasında da belli başlı katkılarda bulunabilirler. Bu kadınların eğitim hayatına katılması, hem kendi çocukları hem de çevrelerindeki diğer kadınlar için rol model olmalarını sağlar.

Mali eşitsizlikle ilgili stres hakkında en çok gözlemlenenler, eğitimle ilgili masraflar, seyahat giderleri, kitaplar vb. gibi harcamalarla ilgilidir; bu durum, daha fazla çalışmak isteyen bireyler için yoğun bir stres biriktirir. Ekonomik zorluklar, kadınların eğitime dönüşlerinde karşılaştıkları en büyük zorluklardan biri olarak öne çıkıyor. Çalışmak zorunda kalan kadınlar, zaman yönetimi ile ilgili sorunlardan ciddi şekilde etkileniyorlar. Kaynakların kıtlığı, kadınların eğitim süreçlerinde işleri zorlaştırıyor. Bazı kadınlar eğitim masraflarını ödemekte zorlanırken, diğerleri finansal bağımsız bir gelecek umudunu tercih ediyor ve bu, onları eğitimlerine devam etmeye motive ediyor. Eğitime dönüş, kadınlara finansal bağımsızlık elde etme ve ardından iş gücüne katılma şansı tanıyor. Özellikle, hayatın eğitim aşamasını tamamlayan kadınların profesyonel dünyaya adım atması ve kariyer hamleleri yapması, geleneksel cinsiyet rollerine karşı atılmış önemli bir adımdır.

Kadınların ekonomik ve eğitim başarıları söz konusu olduğunda toplumsal olarak dayatılmış cinsiyet sınırlarının olduğu açıktır ve bu sınırlar federal yardıma ihtiyaç duymaktadır, özellikle finansman desteği açısından. Mali engellerin göz ardı edilemeyeceği önemle belirtilmelidir. Eğitime ayrılan fonların erkek çocukları lehine bir ön yargı taşıdığını, kadın çocukların eğitimine harcama yapılmasında bir ihmal olduğunu öne sürülmektedir. Hükümetin doğrudan desteğinin 34 yaş ve üzeri kadınlara uzatılması gerektiğini düşünülmektedir. Sosyal cinsiyet ayrımcılığı sorunu konusunda bilgi sahibi bir görüşe sahip olduğu görülmektedir.

Bir yandan, kadınların ekonomik özgürlükten yararlanması gerektiği düşünülmektedir, zira kendi başlarına yeterlilik geliştirmek yaşam standartlarını ve yaşam kalitesini artıracaktır. Ancak eğitim, tüm sosyo-politik bağlamlar için kritik olan kesişen bir temadır. Normun aksine farklı eğitim yollarının peşinden gidilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Kadınların ekonomik güçlendirilmesi açısından vurgulanması gereken bir noktadır. Eğitim çeşitliliğinde cinsiyet eşitliği gereksinimi konusundaki ifadesi de aynı derecede takdire şayandır. Ancak, kadınların eğitim erişiminde hala mali engellerle karşılaştığını belirtmektedir. Hükümetten alınacak yardımın sunulması gerektiğine dair bir tanıklık vermektedir. Maddi yardıma duyulan ihtiyacı vurgulaması mantıklıdır ve böyle bir

yardımın hükümet tarafından sağlanması, bazılarının aşırı yükler olarak görebileceği şeylerde rahatlama sağlayabilir.

KAYNAKÇA/ REFERENCES

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2018). Türkiye'de Kadın, Mart 2018, Ankara.

Akgeyik, T. (2004). Türkiye'de İşsizlik ve İstihdam Politikaları, İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 54, Sayı 2, İstanbul, 1-32.

Alcan, D. (2018). Türkiye'de İşgücüne Katılımın Belirleyicileri Ve İşgücüne Katılım Oranı Öngörüleri, Planlama Uzmanlığı Tezi, Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayın No:2979.

Aktan, C. C. (1997). Bilgi Çağında Yönetim, Üçüncü Bin Yıla Girerken Değişim 97, Türk Metal Sanayicileri Sendikası, Ankara.

Bedir, E. (2002). Yirmibirinci Yüzyılda İstihdamın Artan Önemi ve Eğitim-İstihdam ilişkisi, G.Ü, İ.İ.B.F. Özel Sayısı, 53-64.

Deniz, A., Kuloğlu, D. (2019). Ekonomi Tarihinde Avrupa Ve Türkiyede Kadın Çalışanların Ekonomideki Evrimsel Süreci, AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi Cilt : 7 Sayı : 16 Sayfa: 345 - 374 Mart 2019 Türkiye Araştırma Makalesi.

Dutlu Erten, P. Türkiye Ekonomisinde Kadın İstihdamının Rolü Ve Önemi, Akademik İzdüşüm Dergisi 2016-Cilt: 1 - Sayı: 1 56-66

Ekinci Hamamcı E. D., Şahinoğlu T., Koruk O., Özdemir G., Mesleki Eğitim Kurslarının Kadın İstihdamına Etkisi; Erzurum il merkezinde bir uygulama. Erzurum Teknik Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi. Academia Journal of Social Sciences - Special Issue - 1, 2018

Karabıyık, İ. (2012). İşgücü Piyasasının Yapısal Özellikleri ve Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılma Sorunu, International Journal of Human Sciences Online, Valume: 9, Issue: 2, 1282-1310.

Karadeniz, O., Yılmaz, H. H. (2007), Türkiye'de Kadının İşgücü Piyasası İçindeki Konumu ve İşgücü Piyasasına Katılımını Etkileyen Faktörler, İş Dünyasında Kadın Raporu, TÜRKONFED, İstanbul.

Keskin, S., (2018). Türkiye'de Eğitim Düzeyine Göre Kadınların İş Hayatındaki Yeri, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi Istanbul University Journal of Women's Studies.

Korkmaz A., Budak S., (2022). Ekonomik Kalkınma ve Kadın; Türkiye Örneği. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi.

Ocak-Haziran, 2010-1, 168-189.

Önder, N. (2013). Türkiye'de Kadın İşgücünün Görünümü, ÇSGB Çalışma Dünyası Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, 35-61.

Özbaş, M. (2018). Dezavantajlı Sosyolojik Tabakalarda Zorunlu Eğitim Sürecini Etkileyen Değişkenler, July 2018 Volume:26 Issue:4 kefdergi.kastamonu.edu.tr

Sapancalı, F. (2000). Yeni Binyıla Girerken Türkiye'de İşgücü Piyasası, Kamu-İş Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, 15-42.

Sarı, E., Çevik, A. (2009). Kadın İçin Kariyer Gelişiminin Önemi, SÜ. Uluslararası–Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongre Bildirileri, I. Cilt, 65-74.

Toksöz, G., Özkazanç, A., Poyraz, B. (2001). Kadınlar, Kalkınma ve Sosyal Adalet, Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Ankara.

TÜİK. (2013b). İstatistik Göstergeler (1923-2011), Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.

Türkkahraman, M., Şahin, K. (2010). Kadın Ve Kariyer, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 2(1), 75-88.

Ünsal, S., Bağçeci, B., Meşe, N.N., Korkmaz, F., Eğitimin İşlevlerini Değerlendirme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi ISSN:2149-2727 Yıl: 2015

Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğitbaşı, Ç., Hem Dezavantajlı Hem Kadın Olmak, Giresun Üniversitesi Sağlık Bilimler Fakültesi, Halk Sağlığı 2020, Yıl: 2020 Cilt: 27 Sayı: 3.

Yorgun, S. (2010). Sömürü, Koruma ve Pozitif Ayrımcılıktan Çalışma Hayatının Egemen Gücü Olmaya Doğru Kadınlar: 21.Yüzyıl ve Pembeleşen Çalışma Hayatı, Sosyo-Ekonomi,

Yörübulut, M. Bilgi Toplumunda Kadın Olmak Dezavantaj Mıdır? Ekin Yayınevi